

Lietuvos istorijos institutas (LII)

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos šaltinių tekstai, kontekstai ir Interpretacijos

Programos trukmė: 2022–2026 m.

Lietuvos istorijos instituto mokslinės veiklos kryptis: „Lietuvos istorijos šaltinių (Lietuvos Metrikos ir kitų) tyrimas ir publikavimas“.

Tyrimų problema ir teorinė metodologinė prieiga. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės XVI–XVIII a. istorijos šaltinių kompleksai formavosi veikiami įvairių istorinių aplinkybių ir sąlygų. Neabejotinai vienas iš labiausiai žinomų šaltinių kompleksų yra Lietuvos Metrika, kuri tapo tarptautinių tyrimų objektu ir pastaruoju metu pasirodė ne tik nemažai publikacijų, bet ir reikšmingų tyrimų. Tačiau susiklostė situacija, jog ne mažiau svarbūs LDK istorijos šaltiniai buvo „nustumti“ į antraeilį planą, pastaruoju metu ypač stokojama dėmesio LDK valstybinių centrinių ir lokalinių institucijų šaltinių kompleksams, vis dar nepakankamas dėmesys skiriamas atskirų didikų giminių archyviniam paveldui. Istoriniai šaltiniai yra ne tik vieno ar kito istoriškai susiformavusio šaltinių komplekso dalis, bet ir konkrečios epochos produktas. Tad ilgalaikės programos tyrimų lauke atsiduria LDK valstybinių institucijų šaltinių kompleksų tyrimai, konkrečių šaltinių grupių ar pavienių dokumentų tekstualumo ir intertekstualumo problematika. Konkretaus šaltinio tekstinis „kodus“, jo sąsajos su kitų šaltinių grupių šaltiniais, dokumento originalo ir kopijų (nuorašų) santykio problematika ir yra vienas iš pagrindinių šios programos tyrimų orientyrų. Nors pagrindiniu tyrimo objektu tampa LDK valstybinių centrinių (Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo ir kt.) ir lokalinių institucijų (LDK magdeburginių miestų, pavietų teismų ir seimelių ir kt.) šaltinių kompleksai, tačiau tiriama LDK tradicija chronologiškai ilgesnėje perspektyvoje, apimant ir XIX a. pirmosios pusės laikotarpį buvusiose LDK žemėse. Reikšmingi ir istorijos šaltiniai, susiformavę Mažojoje Lietuvoje, kur Reformacijos įtakoje susidarė sąlygos lietuvių raštijos užuomazgoms.

Įgyvendinant mokslo programą, be tradicinių šaltiniotyroje taikomų metodų, bus pasitelkiami komparatyvistikos, tekstualumo bei intertekstualumo teoriniai diskursai.

Programos tikslas – remiantis lyginamaisiais Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Mažosios Lietuvos istorijos šaltinių tyrimais atskleisti jų tekstualumo ir intertekstualumo istorinę raidą XVI–XVIII a. ir XIX a. pirmojoje pusėje, tirti ir publikuoti LDK valstybinių institucijų ir privataus pobūdžio istorijos šaltinius, atskleidžiant jų tarptautinę reikšmę, specifiškumą ir žanrinę įvairovę.

Programos uždaviniai:

- Tirti ir publikuoti Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybinės kanceliarijos ir centrinių valstybės institucijų (LDK vyriausiojo tribunolo 1781–1782 m. dienoraštis ir kt.) dokumentinį paveldą bei lokalinių institucijų (Vilniaus pilies teismo XVI a. knygos, patekusios į Lietuvos Metrikos (kn. 262 ir kt.), Kauno pakamario teismo knygos (1619–1624), Šeduvos privilegijos ir aktai ir kt.) XVI–XVIII a. ir XIX a. pirmosios pusės istorijos šaltinius, atskleisti jų susiformavimo aplinkybes ir saugojimo vietas;
- Tirti ir publikuoti Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Mažosios Lietuvos personalinio

pobūdžio (Mato Pretorijaus „Prūsijos įdomybės, arba Prūsijos regykla“ ir kt.) XVI–XVIII a. istorijos šaltinius;

Naujų ir dingusių LDK ir Mažosios Lietuvos XVI–XVIII a. istorijos šaltinių paieškos bei įvedimas į historiografinę apyvartą, problematikos aktualizavimas ir pristatymas tarptautinei mokslo bendruomenei ir Lietuvos visuomenei.

Programos vykdymui reikalingos lėšos metams: **123 686 eurai**